אין המוכר חייב באחריות, ואין הלוקח יכול לתבוע את דמי השדה אם גבו אותה ממנו, שמה שאמר המוכר שיפרע, לא היתה התחייבות אלא **פְּטוּמֵי מִילֵי בְּעָלְמָא הוּא** – דברי תנחומים בלבד לפטם את לבו, ולא היתה כוונתו לכך [ובסמוך יבואר טעם הדבר].

אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לְאֲמֵימַר, טַעֲמָא מַאי – מדוע אין כאן תנאי גמור, שהמוכר מקבל על עצמו אחריות. בודאי **בֵּינָן דְּתְנַאי** זה של האחריות הוא לטובת הלוקח, ולכן הלוֹקֵחַ **בָּעֵי לְאַתְנוּיֵי** – צריך להתנות כן עם המוכר, ולומר שהוא קונה על מנת שיקבל המוכר אחריות, **וְהָכָא** כיון שהלוקח לא התנה, ורק **הַמּוֹכֵר קָא מַתְנֵי** – התנה שהוא מקבל אחריות, לפיכך **אָמְרַתְּ** שאין זו התחייבות אלא **פְּטוּמֵי מִילֵי בְּעָלְמָא הוּא**. מקשה רב אשי: **אֶלָּא מַתְנִיתָא** – הרי בברייתא ששנינו לעיל (סה:) במכר בית או שדה, **דְּקָתָנֵי** בסיפא שאם אמר הלוקח למוכר, **לְכְשֶׁיִּהְיוּ לְךָ מָעוֹת אַחֲזִיר לְךָ** את הבית או השדה ותחזיר לי את דמי המכירה, **מוּתָּר** ואין בזה משום ריבית, ושם הרי התנאי הוא לטובת המוכר ואם כן לפי אמימר נמצא **דְּמוֹכֵר הוּא דְּבָעֵי לְאַתְנוּיֵי** ולומר שהוא מוכר על מנת שיוכל לפדות את השדה, ובברייתא מבואר שהמּוֹכֵר **לֹא אַתְנֵי** ורק הלוֹקֵחַ **קָא מַתְנֵי**, ואף על פי כן **אֲמְרִינַן** – הקשינו **מַאי שְׁנָא דְּאָשָׂא** שמחמת שהתנה שיחזיר את המעות, יש בו משום ריבית, **וּמַאי שְׁנָא דְּאָסְפָא** שאין בו משום ריבית, **וְאָמַר רָבָא** שהטעם הוא משום שבּ**אָסְפָא** לא התחייב הלוקח להחזיר למוכר את השדה, אלא **דְּאָמַר לֵיהּ מְדַעְתֵּיהּ** – שאם ירצה יחזיר את השדה, ולא יוכל המוכר לתבוע אותו. מדייק רב אשי: ממה שהוצרך רבא לפרש כך, מוכח **שַׁמָּעְתָּא דְּאָמַר לֵיהּ מְדַעְתֵּיהּ** – שדווקא אם בפירוש אמר לו הלוקח שלא יחזיר את השדה אלא אם ירצה, אינו חייב בכך, **הָא** אם **לֹא אָמַר לֵיהּ** הלוקח שיהיה זה **מְדַעְתֵּיהּ** אלא אמר בסתם שיחזיר לו את השדה, **לָא אֲמְרִינַן** שכיון שלא התנה כן המוכר שהתנאי לטובתו, אין זה אלא **פְּטוּמֵי מִילֵי בְּעָלְמָא הוּא** שרצה לנחם את המוכר, אלא התחייבות גמורה היא, ושלא כדברי אמימר.

אָמַר לֵיהּ אמימר לרב אשי, באמת אף אם לא אמר הלוקח בפירוש שאינו מתחייב להחזיר את הבית, מפרשים את דבריו שאינם אלא פטומי מילי בעלמא, ומה שאמר רבא 'דאמר ליה מדעתיה' אין כוונתו שאמר בפירוש, אלא **נַעֲשֶׂה כְּמַאן דְּאָמַר לֵיהּ מְדַעְתֵּיהּ אִתְּמַר** – כוונתו שזה שהלוקח התנה כן ולא המוכר, נחשב כאילו אמר שאינו מתחייב ולא יחזיר אלא אם ירצה:

מספרת הגמרא: **הֲהוּא שְׁכִיב מְרַע** – חולה מסוכן, **דְּכָתַב לָהּ גִּיטָּא לְדִבְיתְהוּ** – שכתב גט לאשתו, כדי שאם ימות לא תזקק ליבום. **וכשעמד לתת לה את הגט אִנְּגִיד וְאִתְּנַח** – משך רוחו ונאנח על שמוכרח לגרשה, **אָמְרָה לֵיהּ** האשה **אַמַּאי קָא מִתְנַחְתָּ** – מדוע אתה נאנח, **אִי קָיְימַת דִּידָךְ אֲנָא** – אם תקום ותבריא, אשוב להיות אשתך ולא אנשא לאחר. **אָמַר רַב זְבִיד** אין זה תנאי בנתינת הגט, ואף אם לא תרצה האשה לחזור ולהינשא לו לא יתבטל הגט למפרע, משום שלא התכוונה אלא לנחמו, **וּפְטוּמֵי מִילֵי בְּעָלְמָא הוּא**. מקשה הגמרא: **אָמַר לֵיהּ רַב אָחָא מְדֶפְתִּי לְרַבִּינָא**, לשם מה הוצרך רב זביד לומר שלא התכוונה אלא לנחמו, **וְאִי לָאו פְּטוּמֵי מִילֵי מַאי** – ואם לא היה זה דברי פטומים בעלמא, אלא היתה מקבלת על עצמה שלא להינשא לאחר, ואפילו בשבועה גמורה, וכי **בְּרִידְהּ קָיְימָא לְמַיְשַׁרֵי תְּנָאָהּ בְּנִיטָּא** – וכי בה הדבר תלוי להטיל תנאי בגט, הרי **בְּרִידֵיהּ קָיְימָא לְמַשְׁרֵי תְּנָאָהּ** – רק בו תלוי הדבר, שאין הגט תלוי בדעתה אלא בדעתו [שהרי הוא יכול לגרשה בעל כרחה], וכיון שהוא נתן את הגט בלא שום תנאי, חל הגט בכל אופן, ולמה הוצרך רב זביד לומר שאין כוונתה אלא לפטומי מילי. מתרצת הגמרא: **מַהוּ דְּתֵימָא** – לולא דברי רב זביד הייתי אומר ש**הוּא גּוּפֵיהּ** – הבעל עצמו **אַדַּעְתָּא דִּידְהּ קָא נָמֵיר וְיָהֵיב גִּיטָּא** – התכוין לתת את הגט על דעתה, וכיון שדעתה להתגרש רק על מנת שאם יבריא לא תינשא לאחר, אף הוא אינו מגרשה אלא בתנאי זה, **קָא מַשְׁמַע לָן** שאף היא לא התכוונה אלא לפטומי מילי, ואם כן אף אם תלה את הגט בדעתה, אין כאן תנאי, ומותרת להינשא לאחר:

הסוגיא שלפנינו דנה בענין 'אסמכתא'. אסמכתא היא התחייבות שמתחייב אדם לחבירו בתנאי מסוים, והמתחייב סומך בדעתו שבודאי יוכל לקיים את התנאי ולא יבוא לידי קיום ההתחייבות, אלא שהוא מבטיח כן כדי שחבירו יסמוך על דבריו, ולבסוף לא קיים את התנאי. ונחלקו תנאים (ב"ב קסח.) אם אסמכתא קונה או לא, לרבי יוסי אסמכתא קונה, כלומר שאף על פי שלא התחייב אלא משום שסבר שיעמוד בתנאו ולא יצטרך לקיים את ההתחייבות, בכל זאת חלה ההתחייבות. ולרבי יהודה אסמכתא אינה קונה, משום שלא היתה כאן גמירות דעת להתחייבות ולכן אף על פי שלבסוף לא קיים את התנאי אינו חייב לקיים את ההתחייבות. וגם נידון משנתינו שמדובר שהתחייב לחבירו שאם לא יפרע את חובו עד שלש שנים תהיה השדה שלו קנויה למלוה [אף על פי שהיא שוה יותר מהחלואה] דומה לאסמכתא, משום שלא התחייב אלא משום שסמך בדעתו שישיב את החוב לפני ג' שנים, ובסוגיא שלפנינו תדון הגמרא באיזה אופן חל הקנין ומדוע. שנינו במשנה שאם **הִלְוָהוּ עַל** משכון של **שָׂדֶה**, ואמר המלוה שאם לא יפרע עד לאחר שלש שנים תהיה השדה שלו, והסכים עמו, דבריו קיימים:

אָמַר רַב הוּנָא, לא נאמר דין זה, אלא אם התנה כן **בְּשָׁעַת מַתַּן מָעוֹת** – נתינת מעות שהחלואה, שאז **קָנָה הַכֹּל** – הרי הוא קונה את כל השדה אם לא פרע לו לאחר שלש שנים, אף על פי שהיא שוה יותר מסכום ההלואה, משום שבשעת נתינת המעות גמר בדעתו להקנות את השדה אם לא יפרע. אבל אם התנה כן רק **לְאַחַר מַתַּן מָעוֹת**, אין תנאו מועיל לקנות את כל השדה, שכיון שעתה אינו מקבל כלום מהמלוה, אין לו גמירות דעת להקנות את השדה והיא אסמכתא, **וְלֹא קָנָה** המלוה, **אֶלָּא** אם התנה הלוה שיקנה חלק מן השדה בפירעון החוב, שאז קנה המלוה את אותו חלק שהוא **כְּנֶגֶד מָעוֹתָיו** – בשווי דמי ההלואה.

וְרַב נַחְמָן חלק על רב הונא **וְאָמַר שֶׁאֲפִילּוּ** אם התנה כן **לְאַחַר מַתַּן מָעוֹת**, מועיל תנאו **וְקָנָה הַכֹּל**, משום שסבר שאסמכתא קונה.

מספרת הגמרא: **עֲבַד רַב נַחְמָן עוּבְדָּא בִּנְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא** – רב נחמן נהג למעשה כשהיה בבית ראש הגולה, **כְּשֶׁמַּעְתֵּיהּ** – כמו שפסק הוא הלכה, דהיינו שבא לפניו מעשה, שהתנה לאחר מתן המעות שאם לא יפרע עד זמן מסוים יהיה כל השדה שלו, ופסק רב נחמן כשיטתו שקנה המלוה את כל השדה אף ששוה יותר מהחלואה, ונתן למלוה את השטר שכתב הלוה שהוא מקנה לו את השדה. אך כשבאה שאלה זו לפני רב יהודה, **קַרְעֵיהּ רַב יְהוּדָה לְשִׁטְרֵיהּ** – קרע רב יהודה את השטר מפני שסבר שאין לו תוקף, וכדברי רב הונא שתנאי הנעשה לאחר מתן מעות אינו מועיל. **אָמַר לֵיהּ רֵישׁ גָּלוּתָא** לרב נחמן, **רַב יְהוּדָה קָרַע לִשְׁטָרָךְ** שפסקת עליו שיש לו תוקף. **אָמַר לֵיהּ** רב נחמן, ומה אעשה וכי **דַּרְדְּקָא** [–בחור שלא הגיע לסברא] **קַרְעֵיהּ**, והרי רב יהודה שהוא **גַּבְרָא רַבָּה** [אדם גדול] **קַרְעֵיהּ** ואם כן ודאי **חָזָא בֵּיהּ טַעֲמָא** – ראה בו טעם נכון **וְלֹכֵן קַרְעֵיהּ. אֵיבָא דְּאָמְרֵי** – יש אומרים שרב נחמן התרעם על כך, **וְאָמַר לֵיהּ** לריש גלותא, מה שקרע רב יהודה לשטר זה הרי זה כמו **שַׁדַּרְדְּקָא קַרְעֵיהּ**, ואף על פי שאדם גדול הוא, מכל מקום לענין דיני ממונות אני גדול ממנו, **דְּכוּלֵי עָלְמָא לְגַבֵּי דִּידִי בְּדִינָא** – שהרי כל העולם לעומתי לענין דיני ממונות, **דַּרְדְּקֵי נִינְהוּ**.

הֲדַר אָמַר רַב נַחְמָן – לאחר מכן חזר בו רב נחמן ואמר, **אֲפִילּוּ** אם התנה כן המלוה **בְּשָׁעַת מַתַּן מָעוֹת לֹא קָנָה וְלֹא כְּלוּם** ואפילו בנגד מעותיו, מפני שאסמכתא אינה קונה.

אֵיתִיבֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן, והרי שנינו במשנתינו שאם התנה המלוה ואמר ללוה **אִם אֵי אַתָּה נוֹתֵן לִי** את חובך **מִכָּאן וְעַד שָׁלֹשׁ שָׁנִים חֲרֵי הִיא** – השדה **שֶׁלִּי**, דבריו קיימים **וַחֲרֵי הִיא שֶׁלּוֹ**, ואם כן מבואר שלכל הפחות אם התנה כן בשעת מתן מעות דבריו קיימים.

אָמַר לֵיהּ רב נחמן, אכן **אֲנִי הֵיתִי אוֹמֵר** עד עתה **שֶׁאַסְמַכְתָּא קָנְיָא**, ולכך אמרתי בדין משנתינו שאף אם התנו לאחר מתן מעות קנה המלוה את השדה, **וְאוּלַם מַנְיוּמֵי** [שם חכם] חלק עלי **וְאָמַר שֶׁאַסְמַכְתָּא לֹא קָנְיָא**, ואף אני חזרתי בי והודיתי לדבריו ולפיכך אין השדה קנויה למלוה, אפילו אם אמר כן בשעת מתן מעות, משום שלא היתה כוונת הלוה להקנותו, ולא אמר כן אלא כדי שהמלוה יסמוך עליו שבודאי יפרע בתוך שלש שנים.

מקשה הגמרא: **וְלַמַּנְיוּמֵי** שאסמכתא אינה קונה, **קַשְׁיָא מַתְנִיתִין** שמבואר בה שקנה אף על פי שהיא אסמכתא. מתרצת הגמרא: **אִיבָּעְיָא אֵימָא, מַתְנִיתִין** כשיטת **רַבִּי יוֹסֵי הִיא דְּאָמַר אַסְמַכְתָּא קָנְיָא**, אך אין הלכה כן, אלא כדעת רבי יהודה שאסמכתא אינה קונה.

תירוץ נוסף: **אִיבָּעֵית אֵימָא,** גם משנתינו סוברת שאסמכתא אינה קונה, אלא שמדובר כגון **דְּאָמַר** לֵיהּ הלוה למלוה, אם לא אפרע לך עד לאחר שלש שנים, **קָנֵי** את השדה **מֵעַכְשָׁיו,** ואם כן אין זה אסמכתא אלא מכר גמור שמכר לו מיד את השדה בזול, ואין כאן אלא תנאי שאם ירצה המוכר להחזיר את המעות עד שלש שנים, יהיה הלוקח חייב לקבלם ולא יקנה את השדה.

אָמְרוּ לֵיהּ **מַר יְנוּקָא וּמַר קַשִּׁישָׁא בְּנֵי דְּרַב חִסְדָּא לְרַב אַשִׁי, הָכִי אָמְרֵי נַהַרְדְּעָאֵי** – כך אמרו בני ישיבת נהרדעא **מְשָׁמֵיהּ דְּרַב נַחְמָן, הַאי אַסְמַכְתָּא** – אסמכתא זו של משנתינו שאמר המלוה שאם לא יפרע לו עד זמן פלוני תהיה כל השדה שלו, **בְּזְמָנֵיהּ** – אם הגיע זמנו ולא פרע לו, **קָנָיָא** – מועילה האסמכתא לקנות השדה, אבל **בְּלָא זְמָנֵיהּ** – קודם שהגיע זמן הפירעון, **לָא קָנָיָא** – אינה מועילה לקנות השדה.

אָמַר לְהוּ רב אשי, אי אפשר לפרש את דבריכם כפשוטם, שהרי **כָּל מִידֵּי** – כל קנין שתלו אותו בזמן, **בְּזְמָנֵיהּ קָנֵי** – כשהגיע זמנו קונה, **וּבְלָא זְמָנֵיהּ לָא קָנֵי** – וכשלא הגיע זמנו אינו קונה, ואין זה דין מיוחד באסמכתא ואם סובר רב נחמן שאסמכתא קונה, לא היה לו אלא לומר אסמכתא קניא, ופשוט שאם לא הגיע זמנו אינו קונה, ומה כוונת רב נחמן במה שחילק בין הגיע זמנו ללא הגיע זמנו.

אלא **דִּלְמָא הָכִי קָאָמְרִיתוּ** – שמא זו כוונתכם לומר בשמו של רב נחמן, שאם **אַשְׁכְּחֵיהּ** – מצא הלוה את המלוה **בְּגוֹ זְמָנֵיהּ** – בתוך הזמן, קודם שהגיע זמן הפירעון, **וְאָמַר** לֵיהּ **קָנֵי** את השדה, כי אין בכוונתי לפרוע את החוב ולפדותה, **קָנֵי** – קונה אותה המלוה, שהרי הלוה הוכיח בכך שגמר בדעתו להקנותו ואין זו אסמכתא. אבל אם מצאו **בָּתַר זְמָנֵיהּ** – לאחר שעבר זמנו, **וְאָמַר** לֵיהּ **קָנֵי** כיון שלא פרעתי את החוב בזמני, **לָא קָנֵי** המלוה את השדה מפני שהיא אסמכתא, ואף על פי שאמר לו עתה שיקנה אין זו ראיה שגמר בדעתו להקנותו, **מַאי טַעֲמָא,** שיש לפרש **שֶׁמַּחֲמַת כִּיסּוּפָא הוּא דְּקָאָמַר** לֵיהּ – שמחמת הבושה אמר לו כך, שמשום שלא פרע את חובו מתבייש הלוה, ולפיכך אומר לו שיקנה אותה כפי התנאי שהתנו, אבל באמת אין כוונתו גמורה להקנותו והרי היא ככל אסמכתא שאינה קונה.

רב אשי חולק: **וְלָא הִיא** – אין ההלכה כן, אלא **דַּאֲפִילּוּ** אם מצא הלוה את המלוה **בְּגוֹ זְמָנֵיהּ** – בתוך זמנו, ואמר לו שיקנה את השדה כי אין בדעתו לפרוע את החוב, **נַמִּי לָא קָנֵי** המלוה את השדה, שאין כאן הוכחה שיש גמירות דעת מצד הלוה להקנותו, **וְהַאי דְּקָאָמַר** לֵיהּ – וזה שאמר לו הלוה **קָנֵי,** הוא משום שנראה לו שלא יוכל לפרעו כשיגיע הזמן ומפני הבושה הוא אומר לו כבר עתה שיקנה, **דְּקָא סָבַר** שיועיל בזה **דִּכְמָטֵי זְמָנֵיהּ לָא לַיְתֵי לְיַשְׁרָדָן** – שכשיבוא זמן הפירעון לא יבוא המלוה להטרידני שאשלם לו, וכשיהיה לי לפרוע אתבענו לדין שיחזיר לי את השדה.

אָמַר רַב פָּפָּא, הַאי אַסְמַכְתָּא שבמשנתינו שהתחייב הלוה למלוה שאם לא יפרע לו עד זמן פלוני תהיה כל השדה שלו, **זִימְנִין קָנָיָא וְזִימְנִין לָא קָנָיָא** – פעמים קונה ופעמים אינה קונה, כלומר שאם ניכר מתוך מעשיו של הלוה שאין ברצונו כלל לפרוע את החוב, ולא איכפת לו שתשאר השדה ביד המלוה, אין זו אסמכתא וקנה המלוה. מפרש רב פפא: **אִם אַשְׁכְּחֵיהּ** – מצאו המלוה ללוה ביום האחרון של זמן הפירעון, **דְּקָא שָׁתֵי שִׁכְרָא** – ששותה שיכר בחנות להנאתו, הרי זה מוכיח שהוא רגוע ואינו מחזר אחר ממון כדי לפדות שדהו, ובוודאי אין זה אלא משום שכוונתו שתשאר ביד המלוה, ולכן **קָנֵי** המלוה את השדה שאין זו אסמכתא. אבל אם **רְאָהוּ דְּקָא טָהֵפְּ אִיזְוִי** – שהוא מחזר אחר מעות, אם כן מוכח שהוא רוצה לפדותה ואין רצונו שתשאר ביד המלוה, ואם כן הרי זו אסמכתא **וְלָא קָנֵי** אותה המלוה.

מקשה הגמרא: **אָמַר** לֵיהּ **רַב אַחָא מְדַפְתִּי לְרַבִינָא,** מה הראיה ממה שהלוה שותה שיכר בחנות שהוא רגוע ואינו רוצה לפדות את השדה, **דִּלְמָא** – שמא להיפך **לְפַכּוֹחֵי פַּחֲדֵיהּ קָא שָׁתֵי** – כדי להפיג דאגתו הוא שותה, כלומר מחמת שהוא רוצה לפדות את השדה והוא דואג וחושש שמא לא ישיג מעות, ותשאר השדה ביד המלוה, לפיכך נכנס לחנות לשתות מעט להפיג את דאגתו כמו שנאמר (תהלים קד טו) **וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ. אִי נַמִּי** אמנם שתה שיכר מחמת שהיה רגוע ולא דאג על הממון, אבל לא מפני שכוונתו שתשאר השדה ביד המלוה, אלא משום **שְׁאִינִישׁ אַחֲרִינָא אַסְמְכֵיהּ אִיזְוִי** – שאדם אחר הבטיחו שיתן לו את כל מעות החוב ויפדה את השדה, אלא שלבסוף לא נתן לו, ולפיכך לא פדאה, ואם כן אין להוכיח משתיית הלוה שהיתה כוונתו להקנות את השדה, ואין זו אלא אסמכתא.

אֶלָּא אָמַר רָבִינָא יש אופן אחר להכיר שהיתה ללוה גמירות דעת להקנות את השדה, והוא **אִי קָפִיד בְּדָמֵי** – אם מקפיד על הדמים, וכשמוכר את חפציו אינו מוכן להוזיל כלום משויים, הרי זה מוכיח שאין כוונתו לפדותה שאם כן היה לו למכור בזול כדי שיוכל לפדותה, ואם כן **וַדַּאי קָנֵי** המלוה את השדה שאין זו אסמכתא.

אָמַר לֵיהּ **רַב אַחָא מְדַפְתִּי לְרַבִינָא** גם זה אינו ראיה גמורה, שהרי **דִּלְמָא** מה שאינו רוצה להוזיל במכירת חפציו אינו משום שאינו חפץ לפדותה, אלא משום **שָׂכָר** שאם יראו אחרים שמוכר חפציו בזול ויבינו שהוא דחוק במעות אף ערך קרקעותיו ירד על ידי זה, ולפיכך **כִּי הֵיכִי דְּלָא תִּיתְּזֵיל אַרְעֵיהּ** – כדי שלא יוזלו קרקעותיו, הרי הוא אנוס שלא להוזיל גם במכירת חפציו.

אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא, אִי קָפִיד בְּאַרְעָא – אם מקפיד הלוה שלא למכור מקרקעותיו כלל ואפילו בשויים, יש מכך הוכחה שגמר בדעתו להקנות השדה למלוה, ואינו מחזר אחר מעות לשלם את חובו כלל, ואם כן **וַדַּאי קָנֵי** המלוה את השדה שאין זו אסמכתא.

וְאָמַר רַב פָּפָּא אַף עַל גַּב דְּאָמוּר רַבָּנָן – אף על פי שאמרו חכמים **שֶׁאַסְמַכְתָּא לָא קָנָיָא,** ולפיכך אף על פי שאמר שאם לא יפרע עד אחר שלש שנים יקנה הוא את השדה, אין כל השדה קנויה למלוה, מכל מקום הועילו דבריו **שֶׁאֲפוֹתִיקֵי הַוְיָא לְמֵינְקָא מִינַּיהּ** – שהשדה נחשבת אפותיקי, ורשאי המלוה לגבות את חובו מן השדה בעל כרחו של לוה, והיינו שאף על פי שאין כל השדה נקנית לו, חלק מן השדה השוה כדמי ההלואה נקנית לו.

מקשה הגמרא: **אָמַר** לֵיהּ **רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב נָתָן לְרַב פָּפָּא** מדוע תהא שדה זו אפותיקי, **מִי קָאָמַר** לֵיהּ **קָנֵי לְגוּבְיָינָא** – וכי אמר לו שיקנה שדה זו לגבות ממנה את חובו, והרי לא אמר אלא שיקנה את כל השדה, וכיון שדברים אלו אינם חלים משום שהיא אסמכתא, איך תיעשה שדהו אפותיקי בלא אמירתו.

עוד מקשה הגמרא: **אָמַר** לֵיהּ **מַר זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב מָרִי לְרָבִינָא, וְאִי אָמַר** – אילו היה הלוה אומר בפירוש **קָנֵי** את השדה **לְמֵינְקָא מִינַּיהּ** חובך, כלומר שתהיה אפותיקי, וכי היה **קָנֵי,** והרי **סוֹף סוֹף** גם באופן זה **אַסְמַכְתָּא הִיא,** שהרי מלכתחילה לא רצה לעשותה אפותיקי, ומה שאמר הוא רק אם לא יפרע עד אחר הזמן תהיה אפותיקי, ובודאי סמך על כך שיפרע את החוב לפני כלות הזמן, ואם כן אסמכתא היא, **וְאַסְמַכְתָּא לָא קָנָיָא.**

מסיקה הגמרא: אכן אין השדה נעשית אפותיקי באופן שאמר את דבריו בלשון אסמכתא, בין אם אמר המלוה שאם לא יפרע יגבנה כולה, ובין אם אמר שיגבנה כנגד מעותיו. **אֶלָּא אַפּוֹתִיקֵי דְּקָאָמַר רַב פָּפָּא מַאי הִיא** – באיזה אופן נאמרו דברי רב פפא שאף על פי שאמר את דבריו בלשון אסמכתא הועילו דבריו לענין שנעשית השדה אפותיקי, כגון **דְּאָמַר** לֵיהּ הלוה למלוה בשעת ההלואה, שאף בתוך השלש שנים **לָא יְהֵא לְךָ פֵּרָעוֹן אֶלָּא מִזּוּ,** ואם לא אתן לך מגוף השדה חלק כנגד מעותיך בתוך השלש שנים, תהיה כולה שלך לאחר שיעברו שלש שנים, ובזה אמר רב פפא שאף על פי שסוף דבריו שאמר שתהיה כולה שלו אם לא יפרע לו לאחר שלש, לא חלו מפני שהם אסמכתא, מכל מקום תחילת דבריו שאמר לא יהא לך פירעון אלא מזו והיינו שעשאה אפותיקי נגד מעותיו, אינם אסמכתא וחלו, ולפיכך גובה המלוה מן השדה כשיעור מעותיו.

מספרת הגמרא: **הָהוּא גַּבְרָא דְּזַבֵּין לֵיהּ אַרְעָא לַחֲבְרֵיהּ בַּאֲחֲרָיוּת** – אדם מכר שדה לחבירו, וקיבל על עצמו אחריות שאם יגבו אותה

המשך בעמוד פח

מן הלוקח מחמת המוכר יהיה המוכר חייב לשלם לו דמיה, **וְאָמַר** לֵיהּ הלוקח למוכר, **אִי טָרְפוּ** לֵיהּ **מִנַּאי** – אם יגבו אותה ממני מחמתך, **מַגְבִּית לִי מֵעֲיָדֵי עֲיָדִית דְּאִית לָךְ** – רצוני שתתן לי בדמיה מן השדה הטובה ביותר שלך הנקראת 'עידי עידית'. **אָמַר** לֵיהּ המוכר **לְלוֹקֵחַ מֵעֲיָדֵי עֲיָדִית לָא מַגְבֵּינָא לָךְ** – את השדה שהיא 'עידי עידית' איני מסכים להתחייב לתת לך, משום **דְּבָעֵינַן לְמֵיקָם קַמַּאי** – שרצוני שתשאר היא אצלי, **אֶלָּא מַגְבֵּינָא לָךְ מֵעֲיָדִית אֲחֲרִים דְּאִית לִי** – אתן לך משדה אחרת שיש לי, שאף היא משובחת ונקראת 'עידית'. **לְסוֹף** – ולבסוף אכן **טָרְפוּהּ מִינַּיהּ** – באו בעלי חוב של המוכר וגבו את השדה מיד הלוקח, אך באותו זמן כבר לא היתה השדה המשובחת ביותר ביד המוכר משום **שֶׁאֲתָא בְּרֵקָא** – הגיע שטף מים, כלומר שהנהר עלה על גדותיו **וְשָׁקֵיל לֵיהּ מֵעֲיָדִית עֲיָדִית** – ושטף את השדה שהיתה 'עידי עידית' והתקלקלה, וכשבא הלוקח לתבוע מן המוכר את שדה ה'עידית' שהתחייב לו, לא רצה המוכר להגבותה לו כיון שעתה היא השדה המשובחת ביותר שלו, אלא רצה ליתן לו משדה אחרת 'בינונית' שיש לו.

הגיע המעשה לפני רב פפא, **סָבַר** – חשב **רַב פָּפָּא לְמֵימַר** שהלוקח צודק בתביעתו שהרי **מֵעֲיָדִית אָמַר לֵיהּ** שיתן לו, **וְהָא יַקְיָמָא** – והרי היא עומדת כמו שהיתה, ולפיכך הוא חייב להשלים את התחייבותו ולתת אותה ללוקח. **אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא מִדְּפָתֵי לְרַבִינָא,** מדוע מחויב המוכר לקיים את התחייבותו לענין שדה ה'עידית', **וְלֵימָא לֵיהּ** – הרי הוא יכול לומר ללוקח, **כִּי אָמְרִי לָךְ אֲנָא** – אימתי אמרתי לך **שַׁמְגֵּבִינָא לָךְ** את שדה ה'עידית' עבור האחריות, **דַּהֲוָה עֲיָדִי עֲיָדִית קַיְימָא** – כשהיתה שדה ה'עידי עידית' קיימת, שבאופן זה גם אם אתן לך את ה'עידית' נשארת השדה המשובחת ביותר ברשותי, אבל **הַשְׁתָּא** שהשדה ה'עידי עידית' כבר אינה קיימת, **קַיְימָא לֵיהּ עֲיָדִית בְּמָקוֹם עֲיָדֵי עֲיָדִית** – נעשית שדה ה'עידית' לשדה המשובחת ביותר והיא עומדת במקום שדה ה'עידי עידית' שהיתה לי, וכיון שאמרתי לך בשעת ההתחייבות שאת השדה המשובחת ביותר אני רוצה להשאיר ברשותי, אף עתה איני מחויב לתת לך אותה ואתן לך שדה אחרת בינונית שברשותי.

מספרת הגמרא: **רַב בַּר שַׁבָּא** לוה מעות מרב כהנא, **וַהֲוָה מַסֵּיק בֵּיהּ רַב כַּהֲנָא זוּזֵי** – והיה נושה בו רב כהנא את מעות ההלואה, **אָמַר** לֵיהּ רב בר שבא לרב כהנא, **אִי לָא פָּרַעְנָא לָךְ** – אם לא אפרע לך את חובי עד **לְיוֹם פְּלוֹנִי, גְּבֵי** את מעותיך **מֵהַאי חַמְרָא** – מיין זה שברשותי, לפי ערך כך וכך זוז לחבית. לאחר שהגיע אותו יום ורב בר שבא לא שילם את חובו, ובינתיים התייקר היין, **סָבַר רַב פָּפָּא לְמֵימַר** שרשאי רב כהנא לגבות את המעות מן היין אף על פי שהתייקר, מפני שרב בר שבא כבר הקנה לו אותו בדמי חובו, ואין זה נחשב לאסמכתא, משום **דִּכְי אֲמְרִינַן** – שמה שאנו אומרים **אַסְמַכְתָּא לָא קָנְיָא** ואין המלוה רשאי לגבות אף את שווי החוב מן הדבר שהסמיכו הלוה עליו, **תָּנֵי מִילֵּי בָּאַרְעָא** – דברים אלו נאמרו רק כשהסמיכו על הקרקע, כלומר שאמר לו הלוה שאם לא יפרע יגבה מקרקעו, שכיון דְּקרקע **לַאו לְזִבּוּנֵי קָיְימָא** – אינה עומדת למכירה, יש לנו לומר שלא גמר בדעתו להקנותה לו ואין זו אלא אסמכתא, **אֲבָל** כשאמר לו הלוה שאם לא יפרע יגבה **מֵהַאי חַמְרָא** – מיינו, כמעשה זה שלפנינו, **כֵּיוָן דְּהַיְינוּ לְזִבּוּנֵי קָאֵי** – למכירה עומד, **כְּזוּזֵי דָּמֵי** – הרי הוא כמעות, ובודאי גמר בדעתו להקנותו לו ואין זו אסמכתא. **אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לְרַב פָּפָּא,** אין הדבר כן, **דְּהָכִי אֲמְרִינַן מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבָּה, כָּל דְּאִי** – כל התחייבות שאינה מוחלטת אלא שתלה את הדבר 'אם' לא יעשה את מה שהבטיח, כגון כאן שלא אמר לו לגבות מן היין אלא אם לא יפרע את חובו עד ליום פלוני, הרי זו אסמכתא ו**לֹא קָנְיָא.**

אָמַר רַב נַחְמָן, הַשְׁתָּא דְּאָמוּר רַבָּנַן שַׁאַסְמַכְתָּא לֹא קָנְיָא, ואין השדה של המלוה אף על פי שלא פרע הלוה את חובו עד לאחר שלש שנים, אם החזיק המלוה בקרקע ואכל את פירותיה לאחר שעברו שלש השנים מפני שהיה סבור שהקרקע שלו על פי מה שהסכימו ביניהם, כשחוזר הלוה ותובע את הקרקע, **הָדַר אַדְּעָא וְהָדְרֵי פֵּירֵי** – צריך המלוה להחזיר את הקרקע, וגם את כל הפירות שאכל במשך השנים שהיתה הקרקע ברשותו, ואף על פי שהלוה ידע שהמלוה אוכל את הפירות ולא מחה בידו, אין זו נחשבת מחילה, מפני שהיא מחילה בטעות, שהרי מה שמחל הוא מפני שהיה סבור שהשדה היא של המוכר, ומחילה בטעות אינה מחילה ולכן עתה שנודע לו שאסמכתא לא קניא והיא שלו הרי הוא תובע גם את הפירות.

מקשה הגמרא: **לְמֵימְרָא** – מבואר מכאן **דְּסָבַר רַב נַחְמָן מְחִילָה בְּטָעוּת לֹא הֲוְיָא מְחִילָה,** וְהרי מצינו שרב נחמן סובר להיפך, **דַּהֲאִיתְּמַר הַמּוֹכֵר** את **הַפֵּירוֹת** שעתידים לגדול בַּדֶּקֶל שלו, **לַחֲבֵירוֹ,** ונמצא שהוא מכר דבר שלא בא לעולם, ואין למכירה על מה לחול, **אָמַר רַב הוּנָא עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ** פירות הדקל **לָעוֹלָם, יָכוֹל** בין המוכר ובין הלוקח **לַחֲזוֹר בּוֹ,** שכיון שעדיין לא חל הקנין, אין כאן אלא דיבור, ורשאי כל אחד לחזור בו, אבל **מִשֶּׁבָּאוּ** הפירות **לָעוֹלָם,** חל עליהם הקנין שעשו מקודם, ושוב **אֵין** אף אחד מהם **יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ, וְרַב נַחְמָן** חלק על רב הונא **וְאָמַר שֶׁאַף מִשֶּׁבָּאוּ** פירות הדקל **לָעוֹלָם, יָכוֹל** כל אחד מהם **לַחֲזוֹר בּוֹ,** מפני שהקנין לא חל כלל, שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, שכיון שהיה מעשה הקנין בעוד שלא באו הפירות לעולם, לא סמכה דעתם ואין כאן גמירות דעת מספקת לקנין, ולכך אף לאחר שבאו הפירות לעולם לא חל הקנין. **וְאָמַר רַב נַחְמָן,** מכל מקום **מוֹדֵינָא** – מודה אני לרב הונא **דְּאִי שָׁמַיט וְאָכִיל** – שאם שמט הלוקח את הפירות מן הדקל ואכל אותם, והמוכר לא מחה בידו, שוב **לֹא מַפְקִינַן מִינֵּיהּ** – אין מוציאין מידו את הפירות, מפני שאף על פי שהמכירה לא חלה, מכל מקום כל זמן שהמוכר לא אמר שהוא חוזר בו מן המכירה, נראה שמחל ללוקח על אכילתו, ואף על פי שהמחילה היתה בטעות, שהרי כל מה שמחל הוא כיון שסבור היה שאפשר להקנות דבר שלא בא לעולם, הרי זו מחילה. אם כן סותרים דברי רב נחמן את עצמם, שלענין אסמכתא מבואר שסובר שמחילה בטעות אינה מחילה, ולענין דבר שלא בא לעולם סובר שמחילה בטעות נחשבת מחילה.

מתרצת הגמרא: לעולם סובר רב נחמן שמחילה בטעות נחשבת מחילה, ומה שאמר רב נחמן שצריך המלוה להחזיר את הפירות שאכל מן השדה, הוא משום שאכילת הפירות נראה כריבית, ולפיכך אין כאן סתירה בין הדברים, **שְׁהָתָם** במכירת פירות הדקל שהוא דבר שלא בא לעולם, אין כאן הלואה אלא **זְבִינֵי,** ולא שייך חשש של נראה כריבית, לפיכך אף על פי שהמחילה היתה בטעות אינו צריך להחזיר את הפירות שאכל. אבל **הָכָא** בענין אסמכתא, הרי היתה זו **הַלְוָאָה,** ולפיכך צריך להחזיר את הפירות שאכל כיון שנראה כריבית.

מקשה הגמרא: **אָמַר רָבָא**